

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Mgr. Monika Škvarková

Špeciálne učebné pomôcky pre žiakov C variantu v ŠZŠ

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Prešov
2014

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS: Mgr. Monika Škvarková

Kontakt na autora: Spojená škola Matice slovenskej 11, 080 01 Prešov,
monikaskv@pobox.sk

Názov OPS: Špeciálne učebné pomôcky pre žiakov C variantu v SZŠ

Rok vytvorenia OPS: 2014
IX. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: Mgr. Viera Ďurašová

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

žiak s ťažkým a hlbokým mentálnym postihnutím, výchovná rehabilitácia, edukačný proces, C variant špeciálnej základnej školy, školský vzdelávací program, individuálny výchovno-vzdelávací plán, špeciálne učebné pomôcky.

Anotácia

Práca je zameraná na možnosť vytvorenia si vlastných špeciálnych učebných pomôcok pre žiakov C variantu v špeciálnej základnej škole vzhľadom na špecifické výchovno-vzdelávacie potreby týchto žiakov. Zároveň ponúka metodický návod ako ich používať v jednotlivých predmetoch na získanie nových kompetencií žiakov. Obsahuje aj odporúčania ako získané kompetencie prehĺbovať pomocou medzipredmetových vzťahov na základe skúseností z praxe.

Akreditované programy kontinuálneho vzdelávania

Názov akreditovaného vzdelávacieho programu KV	Číslo akreditovaného vzdelávacieho programu KV
Integrácia žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v bežnej škole	106/2010 - KV
Tvorba individuálnych výchovno-vzdelávacích programov pre žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami	115/2010 - KV
Špeciálna pedagogika pre vychovávateľov a pedagogických asistentov v špeciálnej škole a špeciálnych výchovných zariadeniach	161/2010 - KV
Metodika tvorby individuálnych výchovno-vzdelávacích programov pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v primárnom a sekundárnom vzdelávaní	783/2012 - KV

OBSAH

ÚVOD	5
1 VÝCHODISKÁ A CIELE OSVEDČENEJ PEDAGOGICKEJ SKÚSENOSTI	7
1.1 Kontext a rámec	7
1.2 Špecifiká cieľovej skupiny	7
1.3 Ciele osvedčenej pedagogickej skúsenosti	8
1.4 Metódy a postupy pri tvorbe a používaní špeciálnych učebných pomôcok	8
1.5 Vymedzenie kompetencií	10
2 ŠPECIÁLNE UČEBNÉ POMÔCKY PRE ŽIAKOV C VARIANTU	11
2.1 Špeciálne učebné pomôcky na rozvíjanie komunikačných schopností	13
2.2 Špeciálne učebné pomôcky na rozvíjanie sociálnych zručností	15
2.3 Špeciálne učebné pomôcky na rozvíjanie grafomotorických zručností	19
2.4 Špeciálne učebné pomôcky na matematiku	22
2.5 Špeciálne učebné pomôcky na pracovné vyučovanie	28
ZÁVER	37
Zoznam príloh	39

ÚVOD

*„Daj niekomu rybu a nasýtiš ho na pár hodín.
Nauč ho chytať ryby a nasýtiš ho na celý život.“
čínske príslovie*

V rámci humanizácie školstva vstúpil do platnosti zákon č. 229/2000 Z. z., ktorý uzákonil vzdelávanie všetkých detí s postihnutím, teda aj tých, čo boli dovtedy klasifikované ako nevzdelávateľné a nevychovávateľné. A tak nám do skupiny žiakov špeciálnych škôl pribudla nová kategória žiakov – deti a mladí ľudia s ťažkým a hlbokým mentálnym postihnutím a s viacnásobným postihnutím. Zároveň v rámci integračných snáh bolo umožnené týmto deťom vzdelávať sa aj v integrovaných podmienkach - ako čiastočne integrovaný žiak (v špeciálnej triede základnej školy) alebo úplne integrovaný žiak (v bežnej triede základnej školy).

Ešte pred týmto medzníkom v dejinách špeciálneho školstva som pracovala ako vychovávateľka v Domove sociálnej starostlivosti KAMPINO v Bratislave. Je to zariadenie pre deti a mladých ľudí s mentálnym postihnutím. Pracovali sme tu podľa koncepcie Alternatívneho edukačného modelu (AEM) pre deti s ťažkým mentálnym postihnutím, skoncipovaným PhDr. M. Janišovou. Tento model bol založený na báze vývinového učenia, t. j. riadeného osvojovania si vývinovej postupnosti. Na základe dôkladnej psychologickkej a špeciálnopedagogickkej diagnostiky sme vypracovali a realizovali individuálny edukačný program v týchto základných vývinových oblastiach: motorika (hrubá aj jemná), komunikácia (verbálna i alternatívna), sociálny vývin a kognitívny vývin. Vďaka tomuto skutočne funkčnému modelu edukácie detí s ťažkým mentálnym postihnutím, som prenikla do tajomstiev každodennej systematickej práce špeciálneho pedagóga (za striktného dodržiavania vzdelávacích zásad). Od rannej stimulácie v rodine, cez skupinové a individuálne vzdelávanie v triedach vývinového učenia až po stredisko praktického výcviku. Tu boli už dospelí mladí ľudia s mentálnym postihnutím zaučovaní a včleňovaní do pracovného procesu v prevádzke domova sociálnych služieb, ako aj v jednoduchých prácach získaných na zákazku (skladanie gázových prevázov, triedenie spiniiek podľa veľkosti, výroba papierových tašiek).

Už v tomto období som si uvedomovala dôležitosť Komenského zlatého pravidla: „všetko nech sa predkladá všetkým zmyslom, nakoľko je to len možné, a to veci viditeľné zraku, počuteľné sluchu, voňajúce čuchu, ochutnatel'né chuti a ohmatateľné hmatu, a ak sa niečo môže vnímať naraz viacerými zmyslami, nech sa to predloží viacerým zmyslom“ (Turek, 1998). O to dôležitejšie je dodržiavanie tohto pravidla u mentálne postihnutých, o čo nižšia je úroveň ich poznávacích schopností. V konkrétnych podmienkach som bola ovplyvnená makro - i mikroiinteriérom domova sociálnych služieb, „knížnicou hračiek“, denne využívanou zamestnancami aj rodičmi klientov, a neskutočnou tvorivosťou mojich kolegyň pri príprave na vyučovanie, predovšetkým pri výbere vhodných pomôcok a svojpomocnej výrobe špeciálnych pomôcok na trhu nedostupných.

Keď som začínala ako prvá učiteľka C variantu v špeciálnej základnej škole bez akýchkoľvek špeciálnych učebných pomôcok (bez učebníc pre C variant, bez obrázkového materiálu, bez hračiek), vzhľadom na obmedzený prísun finančných prostriedkov na ich zabezpečenie, bola som nútená vyrobiť si pomôcky sama. A tak som si postupne vytvorila súbor špeciálnych učebných pomôcok.

Cieľom mojej práce je ponúknuť všetkým, ktorí pracujú so žiakmi s ťažkým, hlbokým mentálnym postihnutím alebo s viacnásobným postihnutím, či už v integrovaných alebo v segregovaných podmienkach, teda učiteľom pre primárne vzdelávanie a učiteľom pre nižšie stredné vzdelávanie, vychovávateľom, asistentom učiteľov a špeciálnym pedagógom, pohľad do môjho „kabinetu hračiek“ so špeciálnymi učebnými pomôckami.

V prvej kapitole práce vymedzujem teoretické východiská, kontext a rámec práce, špecifiká cieľovej skupiny, ciele práce, metódy a postupy pri práci a získané kompetencie. V druhej kapitole predkladám fotodokumentáciu špeciálnych učebných pomôcok pre vybrané predmety C variantu, popis ich použitia a možnosti modifikácie, ako aj odporúčania pre upevnenie a aplikáciu získaných vedomostí a zručností cez medzipredmetové vzťahy.

Nech je pre vás táto práca inšpiráciou, motiváciou, obohatením aj návodom na svojpomocnú výrobu jednoduchých učebných pomôcok z prevažne odpadových a prírodných materiálov, ktoré tak veľmi potrebujeme vo výchovnej rehabilitácii svojich žiakov, na dosahovanie edukačných cieľov a v konečnom dôsledku na ich celkový osobnostný rozvoj.

1 VÝCHODISKÁ A CIELE OSVEDČENEJ PEDAGOGICKEJ SKÚSENOSTI

Základom tejto osvedčenej pedagogickej skúsenosti je moja dlhodobá prax v edukácii žiakov s ťažkým a hlbokým mentálnym postihnutím. Takto postihnutý žiak (voláme ho aj žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami) má niekoľko možností vzdelávania sa:

- v bežnej triede základnej školy,
- v špeciálnej triede základnej školy,
- v triede C variantu v špeciálnej škole,
- v triedach elokovaných pracovísk špeciálnych škôl v domovoch sociálnych služieb,
- v domácom prostredí z dôvodu dlhodobého nepriaznivého zdravotného stavu.

V ktorejkoľvek z týchto možností je edukácia žiakov s ťažkým a hlbokým mentálnym postihnutím náročný proces. Učiteľ musí brať do úvahy špecifiká ich psychických a poznávacích procesov, mentálnu úroveň jednotlivcov, ich individuálne potreby, variabilitu pridružených postihnutí, aktuálny zdravotný stav a stav práceschopnosti, adaptáciu na prostredie triedy, spoluprácu s rodinou a tímom odborníkov participujúcich na komplexnej rehabilitácii žiaka (lekár, psychológ, odborný pracovník poradne, logopéd, fyzioterapeut). Odrazom pre edukačný proces je dôkladná psychologická a špeciálnopedagogická diagnostika. Na jej základe sa vypracuje individuálny výchovno-vzdelávací plán v jednotlivých vzdelávacích oblastiach, daných školským vzdelávacím programom. Úspešnosť a efektivita edukačného procesu teda závisí nielen od správne stanovených edukačných cieľov v individuálnom výchovno-vzdelávacom pláne, ale aj od správneho výberu adekvátnych didaktických prostriedkov (didaktickej techniky a učebných pomôcok) na ich dosiahnutie. Pre nedostatok kvalitných a vhodných didaktických prostriedkov pre túto skupinu žiakov sú učitelia nútení vyrábať si pomôcky sami. A práve tieto pomôcky považujem za špeciálne, pretože vznikli na základe špecifických individuálnych potrieb jednotlivých žiakov na dosahovanie konkrétnych edukačných cieľov.

Keďže na trhu je nedostatok pomôcok pre túto kategóriu žiakov, resp. žiaci C variantu potrebujú veľmi názorné, jasné a pritom jednoduché pomôcky, vytvorila som si svoj vlastný „kabinet pomôcok“, ktoré v tejto práci prezentujem. Pomohli mi nielen pri osvojovaní učiva, ale aj v každodennom opakovaní vedomostí, tréningu zručností a rozvíjaní schopností žiakov.

1.1 Kontext a rámec

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť je úzko spojená s obsahom učiva, daným štátnym vzdelávacím programom pre primárne vzdelávanie žiakov s ťažkým a hlbokým mentálnym postihnutím. Opiera sa o poznatky vývinovej psychológie. Akceptuje zákonitosti vývinovej postupnosti jedinca v kombinácii so špecifikami jeho základného postihnutia, často sprevádzaného ďalšími pridruženými postihnutiami.

1.2 Špecifikácia cieľovej skupiny

Moja osvedčená pedagogická skúsenosť je určená pre všetkých, ktorí spolupracujú na výchovnej rehabilitácii žiaka s ťažkým alebo hlbokým mentálnym postihnutím,

predovšetkým však učiteľom pre primárne a nižšie stredné vzdelávanie v špeciálnej základnej škole, vychovávateľom a asistentom učiteľov, ale aj špeciálnym pedagógom na základných školách. A keďže každá učebná pomôcka má aj diagnostický charakter, môžu sa inšpirovať aj odborní pracovníci centier špeciálnopedagogických poradní.

1.3 Ciele osvedčenej pedagogickej skúsenosti

Hlavný cieľ: Hlavným cieľom osvedčenej pedagogickej skúsenosti je posilňovať profesijné kompetencie pedagógov a rozšíriť ich odborné vedomosti a zručnosti z oblasti práce so žiakmi s ťažkým a hlbokým mentálnym postihnutím.

Špecifické ciele:

- oboznámiť sa s mojimi špeciálnymi učebnými pomôckami,
- zopakovať si poznatky z vývinovej psychológie a aplikovať ich v praxi,
- rozšíriť si poznatky z didaktickej postupnosti rozvíjania vedomostí, zručností a schopností žiakov,
- vytvoriť si vlastné pomôcky na napĺňanie individuálnych potrieb jednotlivých žiakov a dosahovanie edukačných cieľov,
- spoznať možnosti zefektívnenia edukačného procesu,
- uplatňovať medzipredmetové vzťahy pri využívaní pomôcok,
- vytvoriť predpoklady pre maximálny stupeň socializácie žiaka.

1.4 Metódy a postupy pri tvorbe a používaní špeciálnych učebných pomôcok

„Obsah edukácie si žiak osvojuje v procese edukácie. Tento proces je založený na uplatňovaní metód, foriem a prostriedkov edukácie za rešpektovania edukačných zásad s prihliadaním na individuálne potreby žiakov“ (Vančová, 2005, s. 199).

Keďže v priebehu edukačného procesu dochádza k sprostredkovaniu informácií, Vašek nám odporúča používať tieto metódy (Bajo, Vašek, 1994):

- metóda viacnásobného opakovania informácií,
- metóda nadmerného zvýraznenia informácie,
- metóda zapojenia viacerých kanálov do prijímania informácie,
- metóda optimálneho kódovania,
- metóda intenzívnej spätnej väzby,
- metóda algoritmizácie obsahu edukácie,
- metóda pozitívneho posilňovania,
- metóda individuálneho prístupu.

Edukačný proces v C variante sa realizuje v skupinovej alebo individuálnej forme, v závislosti od zloženia edukačnej skupiny a počtu asistentov učiteľa. Žiak môže pracovať aj samostatne, ak mu to jeho schopnosti dovoľia a ak mu ponúkne primeranú úlohu. Z tohto hľadiska je edukačný proces náročný na organizáciu práce v skupine. Edukácia individuálnou formou je vhodná pre koncentráciu žiaka pri riešení úloh a pre interakciu s učiteľom, kvôli odbornému usmerneniu. Skupinová forma je veľmi potrebná pre socializáciu žiaka, rozvíjanie rovesníckych vzťahov, učenie napodobňovaním a pestovanie zdravého sebedomia v kolektíve. Štátny vzdelávací program odporúča pri organizácii vyučovania použiť blokovo vyučovanie, vyučovacie

hodiny členiť do kratších časových úsekov a dĺžku úsekov stanoviť individuálne podľa psychických osobitostí žiakov.

Moje špeciálne učebné pomôcky mi pomohli zvládnuť náročnú organizačnú stránku edukačného procesu. Boli totiž vytvorené tak, aby som ich po použití mohla opakovane využívať ako pomôcky na upevňovanie a rozširovanie vedomostí, zlepšovanie zručností či schopností, u starších žiakov aj na udržiavanie získanej úrovne vzdelania. Pre najmladších žiakov používam pomôcku ako nástroj hry. Každá jedna pomôcka predstavuje jednu samostatnú úlohu na vypracovanie. Ak ju žiak zvládol vypracovať sám, zaradujem ju do úloh na opakovanie, na samostatnú prácu alebo zvyšujem jej náročnosť na dosiahnutie nových cieľov.

Rešpektujúc špecifiká rozumových schopností u žiakov s mentálnym postihnutím, úlohy som vytvárala od najjednoduchších a malými krokmi som zvyšovala ich náročnosť. Najprv som sa pri tom zameriavala len na nadobudnutie samostatných vedomostí (napríklad určenie žltej, určenie kruhu) a napokon som viacero vedomostí zlúčila do jednej úlohy (napríklad určenie žltého kruhu).

Aby bola pomôcka vhodná a efektívna, musela som akceptovať tieto kritéria:

- aktuálna vývinová úroveň žiaka (rozumová, motorická, socializačná),
- úroveň komunikácie (predmetová, obrázková, slovná),
- záujmy žiaka,
- pridružené postihnutia,
- úzke medzipredmetové vzťahy,
- aktuálnu disponovanosť žiaka k úlohe.

Pri tvorbe, výbere a používaní pomôcok odporúčam mať na pamäti tieto aspekty:

- ak vnímanie a komunikácia žiaka je na predmetovej úrovni, to znamená, že obrázkom nerozumie, nevie ich identifikovať a nezaujíma sa o ne, začínam sa s ním hrať s hračkami a manipulovať s predmetmi okolo nás,
- ak má žiak problémy s úchopom, pracujeme koaktívne, t. j. pracujem s jeho rukou,
- ak žiak nekomunikuje verbálne, všetky činnosti komentujem, kladiem otázky s jednoduchou binárnou odpoveďou áno – nie, či už úklonom hlavy alebo artikulačným náznakom, alebo na komunikáciu učím žiaka používať ruku, pohľad alebo komunikačné symboly,
- ak žiak pomôcku odmieta, snažím sa zistiť príčinu odmietania, pomôcku odložím a vrátim sa k nej po určitom časovom odstupe,
- ak žiak dokáže urobiť niekoľko úloh samostatne, upravím prostredie v triede tak, aby mal priestor na samostatnú prácu (príloha 1a).

Pri práci s pomôckami som vždy viedla žiakov k tomu, aby dodržiavali tieto pravidlá:

- pracovať smerom sprava doľava alebo zhora dole (ak je to možné vzhľadom na ťažké kvadraparézy),
- zapájať aj nedominantnú ruku,
- dbať na správne sedenie,
- splniť aj náročnejšiu úlohu,

- v prípade potreby požiadať o pomoc,
- úlohu dokončiť,
- vypracovanú úlohu odložiť do odkladacieho košíka,
- po splnení úlohy sa ohodnotiť a prijať hodnotenie učiteľa.

Upozornenie: pri manipulácii s pomôckami musíme mať na pamäti bezpečnosť a ochranu zdravia žiakov, preto ich chráňme pred prehltnutím alebo vdýchnutím drobných predmetov a rozbitím krehkých predmetov.

1.5 Vymedzenie kompetencií

Touto prácou môžu učitelia a žiaci získať nasledovné kompetencie:

Kompetencie učiteľa:

- vytvoriť si vlastný súbor špeciálnych učebných pomôcok absolútne individuálnych a šitých na mieru jednotlivým žiakom a opakovane ich využívať v edukačnom procese,
- napĺňať individuálne potreby žiakov,
- uskutočňovať didaktickú analýzu učiva,
- podporovať aktívne učenie žiaka,
- oceňovať získané spôsobilosti a poznatky žiaka.

Kompetencie žiaka:

- učiť sa hrou a riešením úloh,
- učiť sa napodobovaním,
- získať predpoklady pre zvládnutie čítania a vytvorenie matematických predstáv,
- zlepšiť úroveň psychomotoriky a senzoriky,
- identifikovať preberané javy a pojmy,
- pracovať samostatne a stať sa čo najviac samostatným,
- vedieť poprosiť, požiadať o pomoc,
- tešiť sa z vlastných úspechov,
- udržiavať poriadok,
- rozvíjať zdravé sebavedomie.

2 ŠPECIÁLNE UČEBNÉ POMÔCKY PRE ŽIAKOV C VARIANTU

Vzhľadom na fakt, že ťažká a hlboká mentálna retardácia sa často kombinuje s pridruženými postihnutiami, môžeme za **špecifiká edukácie** tejto skupiny jedincov považovať tieto činitele:

- edukácia je výrazne ovplyvnená extrémne pomalým tempom vývinových zmien a špecifikami procesu učenia postihnutých,
- nevyhnutnosť začať proces rozvíjania osobnosti čím skôr, najlepšie hneď po narodení alebo identifikácii postihnutia,
- dôležitosť dôkladnej a dlhodobej funkcionálnej špeciálno-pedagogickej diagnostiky,
- edukáciu je potrebné predovšetkým sústrediť na rozvíjanie motoriky, sensoriky a sebaobsluhy,
- nevyhnutná previazanosť procesu edukácie s procesom stimulácie,
- uskutočňovanie úloh špeciálnej edukácie v súvislosti s uspokojovaním základných životných potrieb žiaka,
- edukácia je negatívne ovplyvňovaná výrazne narušenými a obmedzenými komunikačnými interakciami,
- edukácia je výrazne ovplyvňovaná zdravotným stavom a aktuálnym stavom práceschopnosti,
- edukáciu je potrebné orientovať na krátkodobé ciele,
- edukáciu je nevyhnutné realizovať na základe individuálnych krokových programov (Vančová, 2001).

Výsledkom edukácie „by malo byť na základe systematických a cielených edukačných aktivít v súčinnosti a za podpory nevyhnutných korekčných, stimulačných, terapeutických, rehabilitačných, reedukačných, kompenzačných, diagnostických a rediagnostických činností, s použitím potrebných **špeciálnych pomôcok** a technických prostriedkov dosahovanie žiaducich pokrokov v rozvíjaní kognície, komunikácie, motoriky, sensoriky, sebaobsluhy, emocionality, sociability a správania, a teda socializačného procesu v jeho komplexnosti“ (Vančová, 2001, s.34).

Špeciálne pomôcky teda majú nenahraditeľné miesto v edukačnom procese žiakov s ťažkým a hlbokým mentálnym postihnutím. Valenta (2003) hovorí, že pomôcky sa považovali za pomocné až podradné prostriedky vyučovacieho procesu, ale dnes už stoja na úrovni ostatných vyučovacích prostriedkov. Dôvod ich „rehabilitácie“ vidí v tom, že pomáhajú naplňovať didaktické zásady.

Zásada názornosti, ktorá je úplne určujúca vo vyučovacom procese žiakov s ťažkým postihnutím, umožňuje žiakovi „pomocou zrakového, sluchového, taktilného, poprípade chuťového názoru získať vo veľmi krátkej dobe značne ucelenú predstavu o jave alebo predmete“ (Valenta, 2003, s. 329).

Zásada sústavnosti vedie učiteľa k takému výberu pomôcok, aby si žiak osvojil vedomosti, zručnosti a návyky v ucelenej sústave od najjednoduchších až po tie najzložitejšie.

Zásada primeranosti určuje používanie pomôcok adekvátnych veku a stupňu postihnutia.

Zásada trvácnosti sa vzťahuje k zručnostiam a návykom, ktoré je nutné neustále precvičovať, vracat' sa k nim v obmedzených podmienkach a situáciách (Valenta, 2003).

Zásada uvedomenosti a aktivity žiakov nám pomáha vďaka pomôckam žiakov motivovať a udržiavať v aktivite.

Pod pojmom špeciálne pomôcky Habšudová rozumie „pomôcky, ktoré sa používajú v špeciálnych školách, liečebných ústavoch, nemocničných školách a rôznych ozdravovniach. Jedná sa o také druhy alebo skupiny špeciálnych pomôcok, ktoré musia nevyhnutne používať postihnutí žiaci pre individuálne potreby, ale aj pre prácu v skupinách, prípadne celého kolektívu triedy (Habšudová, 2001, s.12). „Slúžia nielen k názoru, ale dotvárajú celý proces intervencie v škole aj doma“ (Opatřilová, 2005, s. 29).

Špeciálne učebné pomôcky, používané v edukačnom procese v C variante špeciálnej základnej školy, sú úzko spojené s obsahom učiva štátneho vzdelávacieho programu pre žiakov s ťažkým a hlbokým mentálnym postihnutím. Obsah učiva je rozdelený do siedmych vzdelávacích oblastí, ktoré zahŕňajú jedenásť predmetov. K jednotlivým predmetom si učiteľ na základe záverov a odporúčaní z psychologického a špeciálno-pedagogického vyšetrenia vypracuje individuálny výchovno-vzdelávací plán (IVVP) na jeden školský štvrt'rok. Plán obsahuje témy a úlohy z jednotlivých vzdelávacích oblastí a edukačné ciele k jednotlivým úlohám. Počas bezprostrednej prípravy na samotný edukačný proces si učiteľ volí úlohy a pripraví pomôcky, ktoré bude potrebovať na dosiahnutie edukačných cieľov.

V tejto práci chcem prezentovať špeciálne učebné pomôcky pre vzdelávaciu oblasť Jazyk a komunikácia (predmety Rozvíjanie komunikačných schopností, Rozvíjanie sociálnych zručností, Rozvíjanie grafomotorických zručností), pre Matematiku a práca s informáciami (predmet Matematika) a Človek a svet práce (predmet Pracovné vyučovanie).

2.1 Špeciálne učebné pomôcky na rozvíjanie komunikačných schopností

Špeciálna učebná pomôcka č. 1: Triedenie dvoch druhov predmetov

Obrázok 1 Triedenie orechov a žaluďov

Prameň: vlastný archív

Úloha: Priradovanie rovnakých predmetov.

Edukačné ciele: Pomenovať predmety. Triediť predmety. Rozvíjať jemnú motoriku. Udržiavať poriadok.

Popis použitia pomôcky: Na lavicu som položila dve nádoby s rozdielnymi predmetmi (voľíme predmety dennej potreby, komunikačné symboly, obľúbené hračky, plyšové zvieratká, makety ovocia a zeleniny, prírodniny, časti oblečenia). Zámerne som ich vložila do farebne odlišných nádob. Predmety som pomenovala. Dala som ich žiakovi ohmatať po jednom do oboch rúk, ovoňať. Spoločne sme si opísali ich tvar, farbu a vlastnosti. Povedali sme si na ne rečňovanku a zaspievali pieseň. Dala som žiakovi možnosť chvíľu sa s predmetmi pohrať – prehŕňať sa v nádobkách, uchopiť ich a rozsypať malé množstvo po lavici, vnímať sprievodné zvuky. Nakoniec sme potriedili rozsypané predmety späť do nádob.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- predmety vložíme do farebne rovnakých nádob,
- rozsypeme väčšie množstvo,
- pridáme tretí predmet, tiež najprv vo farebne odlišnej nádobe,
- prejdeme z predmetovej úrovne na predmetovo-obrázkovú (priradovanie predmetov k obrázkom - príloha 1b) a po jej zvládnutí na obrázkovú úroveň (priradovanie rovnakých obrázkov – obrázkové pexeso).

Odporúčania: Všetky použité predmety môžeme využívať aj na iných vyučovacích hodinách. Orechy môžeme očistiť a zjesť na pracovnom vyučovaní, prírodniny nazbierať počas vychádzky na zdravotnej telesnej výchove, zaspievať si Moja mamka niečo má na hudobnej výchove, zahrať si predmetovú schovávačku a kimovú hru pri rozvoji sociálnych zručností, nájsť v okolí dub na vecnom učení, atď.

Špeciálna učebná pomôcka č. 2: Naplnené kinderká

Obrázok 2 Kinderká naplnené fazuľou a soľou

Prameň: vlastný archív

Úloha: Rozlišovanie intenzity zvukov

Edukačné ciele: Spoznať silný a slabý zvuk. Rozlíšiť zvuky. Rozvíjať zvukovú pamäť. Dávať dobrý pozor.

Popis použitia pomôcky: Žiakovi som ponúkla na hranie kindervajíčko naplnené fazuľou. Povzbudila som ho, aby s ním hrkal pri oboch ušiach. Určili sme intenzitu zvuku. Nechala som žiaka ešte chvíľu sa s vajíčkom pohrať – hladkať, hrkať, hádzať, prekladať z jednej ruky do druhej. Keď bol žiak zvedavý, čo je v ňom, vajíčko som otvorila a vysypala jeho obsah na lavicu. Presvedčili sme sa o jeho obsahu – žiak spoznal fazuľu. Pozbierali sme fazuľky, vajíčko sme zatvorili a odložili do prepravky. Podobne sme postupovali pri zoznamovaní sa s druhým vajíčkom, naplneným soľou a farebne odlišným. Soľ žiak identifikoval najprv vôňou, potom chuťou. Na záver sme porovnali intenzitu zvukov oboch vajíčok a určili ich silu.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- pridanie tretieho vajíčka (s ryžou) tiež farebne odlišného,
- naplníme vajíčka rovnakej farby rozdielnym obsahom (príloha 1c).

Odporúčania: Na hudobnej výchove môžeme využiť vajíčka namiesto Orffových nástrojov, v rámci rozvoja sociálnych zručností si pôjdeme kindervajíčko kúpiť, pri rozvíjaní komunikačných schopností budeme identifikovať jeho chuť, na pracovnom vyučovaní si poskladáme hračku, ktorá je vo vnútri.

2.2 Špeciálne učebné pomôcky na rozvíjanie sociálnych zručností

Špeciálna učebná pomôcka č. 3: Hra na zaváranie

Obrázok 3 Používanie lyžice

Prameň: vlastný archív

Úloha: **Samostatné používanie lyžice**

Edukačné ciele: Pomenovať predmety. Držať lyžicu a manipulovať s ňou. Uzavrieť fľašu. Usilovať sa byť presný.

Popis použitia pomôcky: Pred žiaka som postavila misku s väčšími ťažkými guľatými predmetmi (gaštany, orechy), nízku zatváraciu fľašu s veľkým hrdlom a lyžicu. Demonštrovala som jednoduchú hru na zaváranie: preložiť všetky gaštany z misky do fľaše a fľašu zatvoriť. Vyzvala som žiaka k splneniu úlohy: uchopiť lyžicu, nabrať gaštan, preložiť do fľaše, preložiť všetky gaštany, odložiť lyžicu a fľašu zatvoriť (ak to žiak nedokáže, pracujem s ním samozrejme koaktívne).

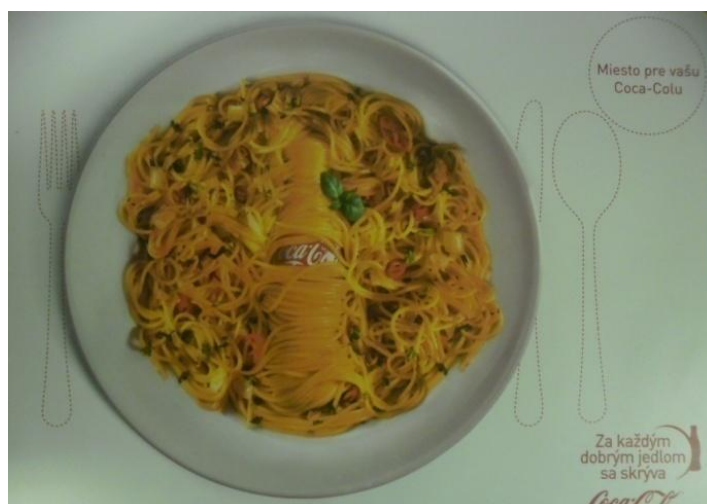
Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- predmety v miske zmenšujem a zľahčujem na váhe (napríklad makety jahôd, sliviek, žalude, guľky, pingpongové loptičky, gombíky),
- použijem vyššiu fľašu,
- použijem fľašu s užším hrdlom (príloha 2a).

Odporúčania : Najlepším tréningom na úchop lyžice a manipuláciu s ňou je samozrejme stolovanie. Ak žiak stoluje v kolektíve, posadíme ho oproti žiakovi, ktorý stoluje už samostatne - kvôli napodobovaniu. Ak žiak stoluje sám, je vhodné zabezpečiť, aby pred ním bolo zrkadlo. Tréning používania lyžice začíname na tuhej strave v tejto postupnosti:

- jedlo naberiem na lyžicu ja, žiak chytí lyžicu a spolu ju vedieme do úst, ja opäť naberiem,
- jedlo naberiem na lyžicu ja, žiak chytí lyžicu a vedieme ju do úst sám, spolu ju položíme naspäť do taniera,
- jedlo naberieme spolu na lyžicu, žiak vedie lyžicu do úst a naspäť do taniera,
- žiak celý úkon urobí sám - naberie na lyžicu, vedie k ústam a naberie ďalšie sústo.

Špeciálna učebná pomôcka č. 4: Podložka na stolovanie

Obrázok 4 Podložka na stolovanie

Prameň: vlastný archív

Úloha: Správne stolovanie

Edukačné ciele: Určiť veci na stolovanie. Usporiadať veci na správne miesto. Obsluhovať sa sám. Popis použitia pomôcky: Na lavicu som položila podložku na stolovanie a veci na stolovanie (tanier, pohár, príbor). Demonštrovala som správne prestretý stôl. Vyzvala som žiaka k splneniu úlohy.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- postupné osamostatňovanie pri práci,
- do pohára si žiak naleje malé množstvo vody z džbánu a vypije ju.

Odporúčania: Stôl môžeme prestierať aj počas pracovnej výchovy. Do taniera môžeme nasypať cereálne guľky a pokúsiť sa ich zjesť lyžicou alebo rukou (podľa schopností žiaka). Na výtvarnej výchove si môžeme takéto podložky vyrobiť pre každého žiaka (ako podložku slúžiacu pri obede).

Špeciálna učebná pomôcka č. 5: Triedenie farieb

Obrázok 5 Triedenie červených a žltých predmetov

Prameň: vlastný archív

Úloha: Rozlišovanie farieb

Edukačné ciele: Pomenovať predmety. Určiť ich farbu. Roztriediť predmety podľa farieb. Prijat' usmernenia učiteľa.

Popis použitia pomôcky: Pred žiaka som položila farebne rozdelenú škatuľu s predmetmi dvoch farieb. Zdôraznila som rozdielnosť farieb a pomenovala ich. Prirovnala som farby obľúbeným alebo známym predmetom alebo javom (červená ako jablčko, žltá ako slniečko). Dovolila som sa žiakovi s farebnými predmetmi pohrať, pri tom sme predmety pomenovali a určili ich farbu. Nakoniec sme predmety potriedili.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- otočím pomôcku opačne – vpravo žltá, vľavo červená,
- vložím drobnejšie predmety (hrúbiky, spinky, gombíky).

Odporúčania : Tréning farieb môžeme začať motivačnou piesňou (Červené jablčko, Vykuklo slniečko žlté), ktoré sme sa naučili na hudobnej výchove. Na výtvarnej výchove skúsime tieto predmety namaľovať alebo vymodelovať. Na matematike budeme počítat', koľko je červených a koľko žltých predmetov. Po upevnení týchto farieb pridávam určovanie modrej a zelenej, najprv samostatne, potom v kombinácii s predchádzajúcimi farbami (príloha 2b). Ďalej spoznáваме ďalšie nové farby vždy po jednej (príloha 2c, 2d) a upevňujem ju v kombinácii s poznanými farbami. Nakoniec sa učíme rozlišovať farebné odtiene (príloha 2e).

Špeciálna učebná pomôcka č. 6: Skladačka geometrických tvarov

Obrázok 6 Skladačka geometrických tvarov

Prameň: vlastný archív

Úloha: Rozlišovanie geometrických tvarov

Edukačné ciele: Rozlíšiť štvorec a kruh. Roztriediť dané tvary. Priradiť tvary predmetom v triede. Pokúsiť sa vyjadriť rozdiel.

Popis použitia pomôcky: Žiakovi som ponúkla pomôcku na hranie. Povzbudila som ho, aby zistil, čo sa na nej nachádza a aký je medzi nimi rozdiel. Poprosila som ho, aby mi pomohol skladačku zložiť. Pri každom tvare sme upevňovali pojem.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- vyložím na lavicu postupne viac tvarov (2 štvorce a kruhy, 3 štvorce a kruhy,...),
- pridám trojuholník,
- pridám obdĺžnik,
- tvary musia mať aj farebnú postupnosť (napríklad na dno modrý, potom zelený, červený a nakoniec žltý – príloha 2f).

Odporúčania: Osvojovanie geometrických tvarov má takúto postupnosť: kruh – štvorec, kruh – štvorec – trojuholník, kruh – štvorec - trojuholník – obdĺžnik. Tieto vedomosti upevňujeme aj v matematike. Na vychádzkach si všímame tvary okolo nás. Na výtvarnej výchove sa zameriavame na kresby a maľby vychádzajúce z geometrických tvarov. Na pracovnom vyučovaní si poskladáme rôzne ukladačky tvarov (príloha 2g).

Špeciálna učebná pomôcka č. 7: Súbor obalov z domácnosti

Obrázok 7 Súbor obalov z domácnosti

Prameň: vlastný archív

Úloha: Otváranie a zatváranie rôznych balení, v ktorých sú uložené potraviny a veci používané v domácnosti (nádoby, škatule, tuby, vrecká atď.)

Edukačné ciele: Určiť predmety dennej potreby. Dokázať otvoriť vrchnáky. Rozvíjať koordináciu rúk. Pomáhať si oboma rukami.

Popis použitia pomôcky: Pred žiaka som položila súbor obalov z domácnosti. Vyzvala som ho, aby si ich dobre obzrel, ohmatal. Spoločne sme ich pomenovali. Demonštrovala som otváranie. Najprv otváranie jednoduchým ťahom (škatuľka od krému a masti), potom skrutkovitým pohybom (pasty, guľôčkový deodorant). Otvorené obaly žiak ovoňal a identifikoval vône. Nakoniec sme spolu hľadali vrchnáky na jednotlivé obaly a pozatvárali sme ich.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- pridať nové obaly (jogurt, plastová fľaša, škatuľka),
- predložiť už otvorené obaly, žiak musí nájsť vhodný vrchnák na fľašu.

Odporúčania: Začínáme od väčších obalov, ktoré sú ľahšie na úchop. Dbáme na koordináciu oboch rúk. Veľkosti vrchnákov môžeme určovať na matematike, skrútkovanie budeme precvičovať na pracovnom vyučovaní. Ak je zatváranie pre žiaka náročné, začneme najprv s tréningom otvárania.

2.3 Špeciálne učebné pomôcky na rozvíjanie grafomotorických zručností

Špeciálna učebná pomôcka č. 8: Vodný bazénik

Obrázok 8 Vodný bazénik

Prameň: vlastný archív

Úloha: Uvoľňovacie a relaxačné cvičenia v rehabilitačnej grafomotorike

Edukačné ciele: Pomenovať predmety. Imitovať pohyby. Pomáhať pri umývaní rúk.

Popis použitia pomôcky: Pomohla som žiakovi vyhrnúť si rukávy. Položila som pred neho malý vodný bazénik - lavór naplnený teplou vodou s tekutým mydlom a hračkami do kúpeľa (loptičky, kačičky, žabky krúžky, mištičky, krhličku). Vedľa neho som si pripravila uterák. Vyzvala som žiaka, aby si ruky namočil. Spolu sme vodu jemne špliechali, chytali kačičky, hádzali si loptičky, prekladali ich z jednej ruky do druhej. Pri hovorení rečnovanky Varila myšička kašičku som urobila žiakovi prstovú masáž. Chytali sme si kačičky a zaspievali Pláva kačka po jazere. Nakoniec sme všetky predmety povyberali do suchej nádoby a spolu si osušili ruky uterákom.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- pridáme menšie predmety (plastové vrchnáky, drobné plastové zvieratká),
- trénujeme rôzne pohyby rúk vo vode (šúchanie dlaní, umývanie chrbtov rúk, prekríženie prstov, opozícia palca, otváranie a zatváranie rúk, hrozenie malíčkom, navliekanie prsteňa, hranie na klavír),
- prelievame vodu s malou miskou do inej nádoby.

Odporúčania: Počas hry s hračkami vo vode môžeme spievať viacero vhodných piesní (Pod horou, Kam žabička utekáš, Takto plávajú rybky, Ruky-ručičky, Keď si šťastný, Malý počtár) alebo zarecitovať mnoho veršovačiek (Kvaky, kvaky, kvak, Bola jedna žabka malá, Kujem, kujem podkovičku). Dôkladným osušením rúk mäkkým froté uterákom môžeme urobiť masáž rúk a pri tom si zopakovať pomenovania prstov.

Špeciálna učebná pomôcka č. 9: Hra v strúhanke

Obrázok 9 Tácka so strúhankou

Prameň: vlastný archív

Úloha: **Nakresliť v strúhanke prstom obrázok**

Edukačné ciele: Nakresliť obrázok prstom do strúhanky. Rozvíjať motoriku rúk. Rozvíjať koordináciu oko – ruka. Vyjadriť vlastné pocity.

Popis použitia pomôcky: Pred žiaka som položila tácku so strúhankou. Vyzvala som ho, aby do nej skúsil robiť prstom bodky, čiarky, vlnky, kruhy. Nepodarky sme spolu vygumovali – potriasli sme táckou. Potom som žiaka vyzvala, aby sám nakreslil smajlíka. Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- chytiť strúhanku medzi prsty a rozsypať po tácke.

Odporúčania: Kresliť môžeme ktorékoľvek predmety a javy, o ktorých sa učíme v ostatných predmetoch. To isté môžeme robiť aj do piesku, do šľahačky, do holiacej peny. Alternatívnou a veľmi atraktívnou aktivitou pre mojich žiakov je kreslenie na tabuľu mokrou hubkou, ktorá zlepšuje hybnosť ramenného kĺbu a uvoľňovanie dlaňového úchopu.

Špeciálna učebná pomôcka č. 10: Súprava kuchynského náradia

Obrázok 10 Súprava kuchynského náradia

Prameň: vlastný archív

Úloha: **Manipulácia s jednoduchým kuchynským náradím**

Edukačné ciele: Rozlišovať bežné kuchynské náradie. Vedieť manipulovať s ním. Rozvíjať koordináciu oboch rúk. Identifikovať chute potravín.

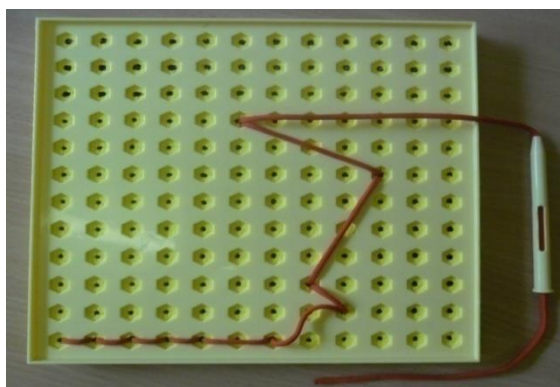
Popis použitia pomôcky: Pred žiaka som položila súpravu kuchynského náradia. Spolu sme sa rozprávali, čo z nej pozná, čo majú doma, čo sa s tým robí, kto s tým pracuje. Napokon sme predvádzali, ako sa nástroje používajú. Pokrájali sme všetku zeleninu a ovocie. Na záver som vybrala skutočné jablko, určili sme si jeho vlastnosti (farbu, tvar, zloženie). Po umytí som ho nakrájala a hodnotili sme jeho chute.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- nakrájať syr na prúžky príborovým nožom,
- nakrájať syr na kocky,
- nakrájať uhorku.

Odporúčania : Na vecnom učení si môžeme jednotlivé druhy deliť na ovocie a zeleninu, určiť ich farby, tvary, popísať ich chuť. Obľúbené u detí sú chuťové hádanky.

Špeciálna učebná pomôcka č. 11 : Vyšívачka

Obrázok 11 Vyšívачka

Prameň: vlastný archív

Úloha: **Nácvik správneho držania písacích potrieb**

Edukačné ciele: Vytvoriť obrázok. Správne držať pero. Pracovať podľa inštrukcií, akceptovať usmernenia učiteľa.

Popis použitia pomôcky: Žiaka som oboznámila s novou pomôckou. Vysvetlila som mu postup pri vyšívaní. Predviedla som správny úchop pera a demonštrovala vyšívanie. Dohodli sme sa, že budeme vyšívať rovnú čiaru. Vyzvala som ho k práci. Pomohla som mu s úchopom pera.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- uvoľňovať prítlak,
- vyšívať podľa inštrukcie,
- vyšívať podľa predlohy.

Odporúčania: Pred touto úlohou odporúčam urobiť prstovú rozcvičku alebo masáž prstov na uvoľnenie ruky. Po skončení môžeme urobiť gymnastiku ruky.

2.4 Špeciálne učebné pomôcky na matematiku

Špeciálna učebná pomôcka č. 12: Jogurtové obaly

Obrázok 12 Jogurtové obaly

Prameň: vlastný archív

Úloha: **Orientácia v priestore**

Edukačné ciele: Zoradiť obaly zhora dole. Určiť prvý a posledný v rade, vľavo, vpravo. Usilovať sa byť samostatný pri práci.

Popis použitia pomôcky: Žiakovi som ponúkla pomôcku na zoznámenie. Porozprávali sme sa o jogurtoch. Určili sme pozíciu jogurtového radu. Pomenovali sme pozíciu prázdneho radu. Požiadala som žiaka o premiestnenie jogurtov dole. Zopakovali sme smer presunu. Určili sme si ľavú a pravú stranu pomôcky. Hľadali sme prvý a posledný jogurt.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- pridať ešte jeden prázdny rad na určovanie medzi,
- obaly farebne odlíšiť a dodržiavať poradie podľa farebnej predlohy.

Odporúčania: Ak žiak nemôže nájsť prázdne miesto v rade, odporúčam naučiť ho používať druhú ruku na pomoc: prstom nájsť prázdne miesto a k prstu vložiť obal.

Špeciálna učebná pomôcka č. 13: Veľa a nič

Obrázok 13 Veľa a nič

Prameň: vlastný archív

Úloha: Porovnávanie množstva veľa a nič

Edukačné ciele: Určiť predmety. Určiť množstvo. Hľadať rovnaké predmety. Pracovať podľa pokynov učiteľa. Vydržať pri práci až dokonca.

Popis použitia pomôcky: Pred žiaka som položila dve farebne rozdielne nádoby. Vľavo bolo veľa predmetov rôzneho počtu do 5, vpravo nebolo nič. Pomenovali sme jednotlivé predmety. Postupne sme spočítavali predmety jedného druhu (1 loptička, 2 žalude, 3 orechy,...) a presúvali ich do prázdnej nádoby vpravo. Napokon sme určili, kde je veľa a kde nič.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- zamením predmety,
- postupne zvyšujem počet predmetov jedného druhu až do 10.

Odporúčania: Začíname s malým počtom veľkých predmetov. Pre lepšiu viditeľnosť a koncentráciu žiaka môžeme predmety vybrať na lavicu a nádoby trochu odsunúť ďalej. Po splnení úlohy môžeme určovať farby predmetov, rozlišovať materiály, povedať ich funkcie.

Špeciálna učebná pomôcka č.14: Určovanie veľkosti

Obrázok 14 Určovanie veľkosti

Prameň: vlastný archív

Úloha: Rozlišovanie veľkých a malých predmetov

Edukačné ciele: Určiť, čo je veľké a čo malé. Roztriediť veľké a malé vrchnáky. Rozvíjať jemnú motoriku. Formulovať vlastné postrehy.

Popis použitia pomôcky: Pred žiaka som položila pomôcku a vysvetlila, že vľavo sú malé vrchnáky a vpravo veľké. Dovolila som žiakovi s predmetmi experimentovať - ohmatať ich, poobzerať, porovnať, priložiť na seba. Niekoľko vrchnákov som rozsypala po podložke. Povedala som žiakovi, aby ich triedil podľa veľkosti.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- vysypať väčšie množstvo na lavicu,
- otočiť pomôcku opačne (vľavo veľké, vpravo malé),

- zameniť predmety (malé a veľké gombíky, guľky) a zmeňovať rozdiel medzi nimi,
- porovnávať a triediť tri veľkosti (malý, väčší, najväčší alebo veľký, menší, najmenší).

Odporúčania: Počas triedenia si pojmy upevňujeme ich opakovaním. Môžeme si aj určovať farby, materiály, funkcie predmetov, porovnávať veľkosti predmetov okolo nás. Pojmy upevňujeme na vecnom učení pri charakterizovaní zvierat, na pracovnom vyučovaní pri manipulačných hrách, pri rozvíjaní komunikačných schopností pomocou rozprávok O repke, Janko Hraško, Jack a stonka fazule.

Špeciálna učebná pomôcka č. 15: Určovanie dĺžky

Obrázok 15 Určovanie dĺžky

Prameň: vlastný archív

Úloha: Rozlišovanie krátkych a dlhých predmetov

Edukačné ciele: Spoznať rozdiel v dĺžke. Roztriediť zápalky a špajle podľa dĺžky. Usilovať sa pracovať samostatne.

Popis použitia pomôcky: Žiakovi som ukázala pomôcku s krátkymi zápalkami a dlhými špajľami. Porovnali sme si ich a určili, čo je dlhšie a čo kratšie. Niekoľko špajlí som vysypala na lavicu a požiadala žiaka, aby ich potriedil.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- rozsypať viac zápaliek a špajlí,
- zmeňovať rozdiel medzi dĺžkami,
- určovať tri dĺžky (dlhý, dlhší, najdlhší alebo krátky, kratší, najkratší).

Odporúčania: Počas triedenia si verbálne upevňujeme pojmy. Po splnení úlohy môžeme určovať farbu predmetov, materiál a ich funkcie. Hľadáme dlhé a krátke predmety okolo nás. Pojmy upevňujeme aj v rozvíjaní komunikačných schopností pomocou rozprávky Dlhý, široký a bystrozraký.

Špeciálna učebná pomôcka č. 16: Určovanie tvrdosti

Obrázok 16 Určovanie tvrdosti

Prameň: vlastný archív

Úloha: **Triediť mäkké a tvrdé predmety**

Edukačné ciele: Triediť predmety podľa tvrdosti. Rozvíjať motoriku rúk. Spolupracovať s učiteľom.

Popis použitia pomôcky: Na lavicu som položila pomôcku. Spolu sme si pomenovali predmety v nej. Priradila som im vlastnosti mäkký – tvrdý. Vyzvala som žiaka k ohmatávaniu a skúšaniam tvrdosti. Niekoľko predmetov som vybrala na lavicu a poprosila žiaka o ich potriedenie.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- pridať iné predmety,
- zmiernovať rozdiely v tvrdosti,
- pridať medzistupeň v tvrdosti a určovať tvrdý, tvrdší, najtvrdší alebo mäkký, mäkkší, najmäkkší.

Odporúčania: Tvrdosť môžeme určovať aj na vlastnom tele. Pohmatom zistíme, ktoré časti tela sú tvrdé (lakeť, koleno, necht), a ktoré mäkké (líce, brucho, stehno).

Špeciálna učebná pomôcka č. 17: Určovanie drsnosti

Obrázok 17 Určovanie drsnosti

Prameň: vlastný archív

Úloha: **Triediť drsné a hladké predmety**

Edukačné ciele: Spoznať hladké a drsné povrchy. Roztriediť predmety podľa drsnosti. Rozvíjať pinzetový úchop. Vyvarovať sa chýb.

Popis použitia pomôcky: Pred žiaka som položila pomôcku. Vyzvala som ho k ohmataniu predmetov a vnímaniu ich rozdielnosti. Priradili sme im pojmy drsné a hladké. Zopár z nich som položila vedľa škatuľky a vyzvala žiaka k triedeniu.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- pred triedením vyložiť zo škatuľky viac predmetov,
- pridať iné predmety (brúsny papier, plexisklo).

Odporúčania: Povrchy predmetov môžeme skúmať aj pri obliekaní a vyzliekaní, kedy zistíme drsnosť a hladkosť materiálov pri vychádzkach, kedy skúmame drsnosť kôry a hladkosť listov.

Špeciálna učebná pomôcka č. 18: Určovanie šírky

Obrázok 18 Určovanie šírky

Prameň: vlastný archív

Úloha: **Triedenie úzkych a širokých predmetov**

Edukačné ciele: Rozoznať, čo je úzke a čo široké. Roztriediť predmety. Rozvíjať koordináciu oko – ruka a štipcový úchop. Udržiavať poriadok na pracovnom stole.

Popis použitia pomôcky: Na lavicu som položila pomôcku. Vyzvala som žiaka, aby zistil čo je v nej. Pomenovali sme predmety a určili rozdiely medzi nimi. Nechala som žiaka predmety vnímať a ohmatávať. Niekoľko z nich som vybrala na lavicu a spolu sme ich triedili.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

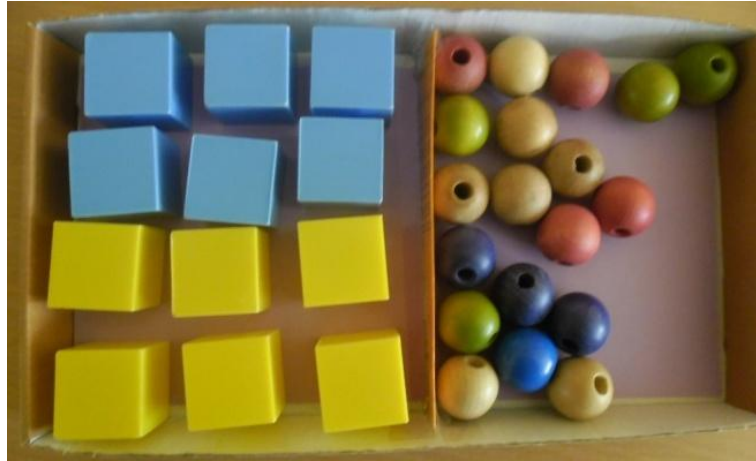
- vybrať viac predmetov zo škatuľky,
- pridať ďalšie alternatívy (široké a úzke pásiky kartónu).

Odporúčania: Pojmy môžeme upevňovať vo vecnom učení porovnávaním šírky dlaní navzájom, na vychádzke porovnávaním kmeňov, v kuchynke porovnávaním hrncov, pri obliekaní porovnávaním nohavíc alebo tričiek.

Na rozvoj zmyslového vnímania je veľmi vhodnou a obľúbenou medzi žiakmi hra Vytiahni z vrecúška. Do vrecúška vložíme niekoľko predmetov. Žiak doň vloží ruku

a vyberie si jeden predmet. Úlohou žiaka je predmet pomenovať a určiť jeho vlastnosti (farbu, veľkosť, dĺžku, tvrdosť, drsnosť, šírku a vôňu). Ostatní mu v tom pomáhajú.

Špeciálna učebná pomôcka č. 19: Priestorové útvary

Obrázok 19 Priestorové útvary

Prameň: vlastný archív

Úloha: Rozlišovanie priestorových útvarov

Edukačné ciele: Pomenovať rovinné útvary. Roztriediť predmety. Rozvíjať motoriku ruky. Mať záujem o prácu.

Popis použitia pomôcky: Ponúkla som žiakovi pomôcku na hru. Nechala som časový priestor na ohmatanie. Pomenovali sme predmety. Priradili sme im vlastnosti. Zopár predmetov som položila na lavicu a poprosila žiaka o ich upratanie.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- pridať valček,
- pridať kužel.

Odporúčania: Aby nás guľky nerozptyľovali svojím gúľaním, vyložíme útvary do nádoby.

2.5 Špeciálne učebné pomôcky na pracovné vyučovanie

Špeciálna učebná pomôcka č. 20: Šnúrovačka

Obrázok 20 Šnúrovačka

Prameň: vlastný archív

Úloha: **Rozšnúrovanie šnúrok**

Edukačné ciele: Určiť význam šnúrok. Zlepšiť koordináciu oko - ruka. Dokázať rozšnúrovať si šnúrk. Snažiť sa osamostatniť.

Popis použitia pomôcky: Pred žiaka som položila pomôcku a trochu sme sa porozprávali o obrázku. Vyzvala som ho k ohmataniu koľajníc. Žiak zistil, že sú urobené zo šnúrky. Porozprávali sme sa o význame šnúrok. Vyzvala som ho k rozšnúrovaniu pomôcky. Keďže mal snahu len ťahať konce šnúrok, vždy som šnúrku nadvihla, aby si o ňu mohol ľahko zachytiť ukazovák a ťahať šnúrku z dierky von. Tento úkon sme opakovali až po vyšnúrovanie celej šnúrky.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- osamostatniť sa pri práci,
- druhou rukou si šnúrovačku držať,
- naučiť sa rozšnúrovať uzol a koľajnice,
- naučiť sa rozšnúrovať mašličky, uzol a koľajnice,
- naučiť sa šnúrovať koľajnice,
- naučiť sa šnúrovať koľajnice a viazať uzol,
- naučiť sa šnúrovať koľajnice, viazať uzol a mašličku.

Odporúčania: Najefektívnejšie je učiť sa šnúrovanie priamo pri prezúvaní žiaka, kedy najprv začíname s ťahaním šnúrky pri mašličke. Na tréning šnúrovania existujú aj rôzne atraktívne hračky (príloha 3a, 3b), ktoré žiakov viac motivujú k práci. Šnúrovačky si môžeme ľahko vyrobiť z akýchkoľvek obrázkov, kde sú čiary (slnko, kvet, dom, hrebeň, dážď, rebrík, šnúrky na balónoch, notová osnova).

Špeciálna učebná pomôcka č. 21: Papučka

Obrázok 21 Papučka

Prameň: vlastný archív

Úloha: Rozopnutie gombíka

Edukačné ciele: Pomenovať možnosti zapínania. Dokázať rozopnúť gombík. Rozvíjať koordináciu rúk. Spolupracovať pri prezliekaní.

Popis použitia pomôcky: Pred žiaka som položila pomôcku. Dovolila som mu sa s ňou zoznámiť. Porozprávali sme sa o možnostiach zapínania (gombík, zips, suchý zips). Určili sme si ich na pomôcke. Demonštrovala som rozopnutie gombíka. Potom som gombík pretiahla cez dierku do polovice a vyzvala žiaka, aby jednou rukou držal látku a druhou rukou chytil gombík a vytiahol ho z dierky.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- naučiť sa zapnutý gombík vložiť do dierky a vytiahnuť z dierky,
- naučiť sa rozopnutý gombík vložiť do dierky,
- naučiť sa rozopnutý gombík vložiť do dierky a vytiahnuť z dierky nad látku,
- naučiť sa rozopínať a zapínať menší gombík.

Odporúčania: Najlepší tréning rozopínania a zapínania gombíkov je pri vyzliekaní a obliekaní. Vyžaduje si však vhodnú veľkosť gombíkov a čas.

Špeciálna učebná pomôcka č. 22: Kolíčky

Obrázok 22 Kolíčky

Prameň: vlastný archív

Úloha: **Vytahovanie a vkladanie kolíčkov do otvorov**

Edukačné ciele: Určiť materiál. Pomenovať zloženie pomôcky. Rozvíjať jemnú motoriku. Upevniť pracovné návyky.

Popis použitia pomôcky: Žiaka som oboznámila s pomôckou. Vysvetlila som mu z čoho sa skladá, ako sa s ňou pracuje, z čoho je vyrobená. Demonštrovala som vkladanie kolíčkov. Požiadala som žiaka o ich vytiahnutie.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- vkladať kolíčky,
- použiť aj iné predlohy (štvorec, trojuholník, písmenká, číslice – vid' príloha 3c, 3d),
- obviazať okolo kolíčkov šnúрку a zašnúrovať ju,
- určiť vzniknutý tvar.

Odporúčania: Vždy začíname s jednoduchším pohybom, čo v tomto prípade znamená vytahovanie kolíčkov. Počet závisí od schopností žiaka. Potom začíname s tréningom vkladania kolíčkov, najprv len niekoľkých, potom počet zvyšujeme. Ak žiak nemôže nájsť nezaplnené miesta, učíme ho pomáhať si druhou rukou (prstom nájsť voľné miesto, vedľa prsta vložiť kolíček).

Špeciálna učebná pomôcka č. 23: **Skrutky**

Obrázok 23 Skrutky

Prameň: vlastný archív

Úloha: **Skrutkovanie**

Edukačné ciele: Dokázať zaskrutkovať skrutku. Rozlíšiť geometrické tvary. Rozvíjať koordináciu rúk. Akceptovať usmernenia učiteľa.

Popis použitia pomôcky: Pomôcku som položila na lavicu a vyzvala žiaka, aby si ju poobzeral. Oboznámila som ho so skrutkami a ich významom. Rozprávali sme sa o farbách a tvaroch. Poprosila som žiaka o výber jednej skrutky a demonštrovala som na nej rozšraubovanie. Vyzvala som ho k napodobeniu mojich pohybov.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- rozšraubovať všetky skrutky,
- zašraubovať skrutky dodržiujúc farebnú a tvarovú príslušnosť.

Odporúčania: Pomôcku môžeme použiť aj pri upevňovaní farieb a tvarov. Ak je pre žiaka koordinácia rúk náročná, zvolíme ľahšiu alternatívu tejto úlohy – otváranie a zatváranie veľkých plastových fliaš (príloha 3e).

Špeciálna učebná pomôcka č. 24: Chobotnička

Obrázok 24 Chobotnička

Prameň: vlastný archív

Úloha: **Navliekanie**

Edukačné ciele: Pomenovať časti pomôcky. Zvládnuť navliekanie. Rozvíjať koordináciu rúk a oko – ruka. Vydržať pri práci.

Popis použitia pomôcky: Žiakovi som ponúkla na hru chobotničku. Pomenovali sme jej časti. Poprosila som ho o povytáhanie rýb z chápadiel. Po krátkej inštrukcii som ho požiadala, aby mi pomohol rybky opäť navliecť.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- dodržať farebnú pravidelnosť rybiek,
- dodržať farebnú pravidelnosť a určitý počet rybiek,
- navliekať rybky na šnútku,
- navliekať koráliky na šnútku.

Odporúčania: Šnútku navliekacím koncom spevníme lepiacou páskou alebo omotaným medeným drôtkom. Ak je pre žiaka náročné toto navliekanie, môžeme šnútku nahradiť drôtom alebo špajľou. Ak žiak nedokáže skoordinať pohyb rúk, môžeme špajľu ukotviť v plastelíne na lavici (príloha 3f).

Špeciálna učebná pomôcka č. 25: Súprava remeselníckeho náradia

Obrázok 25 Súprava remeselníckeho náradia

Prameň: vlastný archív

Úloha: Rozlišovanie náradia.

Edukačné ciele: Pomenovať náradie. Určiť jeho použitie. Manipulovať s náradím. Rozvíjať koordináciu rúk. Dávať pozor na bezpečnosť.

Popis použitia pomôcky: Žiakovi som ponúkla na hru súpravu náradia. Pomenovali sme ho. Porozprávali sme sa o jeho používaní. Demonštrovala som manipuláciu s nimi. Vyzvala som žiaka k napodobeniu pohybov.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- zatíkať kolíky na zatíkačke (príloha 3g),
- zatíkať klinčeky (príloha 3h).

Odporúčania: Pri práci s náradím pripomíname žiakom dodržiavanie bezpečnostných pravidiel.

Špeciálna učebná pomôcka č. 26: Štipce

Obrázok 26 Štipce

Prameň: vlastný archív

Úloha: **Odopnúť a pripnúť štipce**

Edukačné ciele: Manipulovať so štipcami. Rozvíjať štipcový úchop. Pomáhať mamke.

Popis použitia pomôcky: Pred žiaka som položila pomôcku. Pomenovali sme si predmety na nej a určili funkciu štipcov. Vyzvala som žiaka, aby všetky štipce odopol.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- odopnúť menšie štipce,
- pripnúť štipce,
- pripnúť štipce podľa farebného vzorca.

Odporúčania: Veľa žiakov má problémy s orientáciou na štipci, a preto uchopia štipce za nesprávny koniec. Vtedy volíme veľké štipce alebo na drevených štipcoch farebne označím miesto úchopu.

Špeciálna učebná pomôcka č. 27: Vrchnáky

Obrázok 27 Ukladanie vrchnákov

Prameň: vlastný archív

Úloha: **Ukladanie vrchnákov**

Edukačné ciele: Pomenovať predmety a materiál. Rozvíjať pinzetový úchop. Usporiadať vrchnáky do radu. Pracovať podľa inštrukcie.

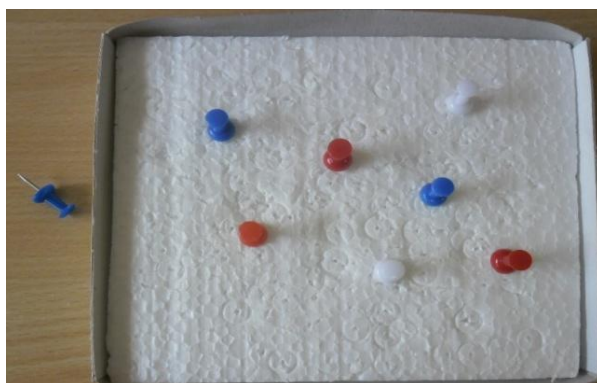
Popis použitia pomôcky: Pred žiaka som položila pomôcku. Vyzvala som žiaka, aby zistil, čo v nej je a čo sa s ňou dá robiť. Niekoľko vrchnákov sme vybrali z radov a určili farby. Potom ich žiak vrátil na správne miesto.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- použiť menšie vrchnáky,
- poukladať aj ďalšie rady (príloha 3i),
- poukladať z farebných vrchnákov farebný obrázok (príloha 3j).

Odporúčania: Podložku si vytvoríme z kartónovej škatuľky a perličkovej peny na modelovanie. Ak má žiak problémy s ukladaním do radu, úlohu zjednodušíme na ukladanie vrchnákov kdekoľvek do podložky. Pri vytváraní radov z farebných vrchnákov okrem opakovania farieb upevňujeme aj priestorovú orientáciu: vpravo, vľavo, hore, dole, prvý, posledný, uprostred, medzi.

Špeciálna učebná pomôcka č. 28: Špendlíky

Obrázok 28 Špendlíky

Prameň: vlastný archív

Úloha: Zapichovanie špendlíkov

Edukačné ciele: Manipulovať so špendlíkmi. Rozvíjať pinzetový úchop. Starat' sa o bezpečnosť pri práci.

Popis použitia pomôcky: Pred žiaka som položila pomôcku. Opísali sme jej zloženie. Oboznámila som žiaka o bezpečnom používaní špendlíkov. Porozprávali sme sa o význame špendlíkov. Vyzvala som žiaka k vytiahnutiu špendlíkov. Po určení ich farieb sme špendlíky opäť pozapichovali.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- zapichnúť špendlíky do radov,
- zapichnúť špendlíky do stĺpcov,
- zapichnúť špendlíky podľa farebnej predlohy.

Odporúčania: Táto pomôcka je vhodná len pre žiakov, ktorých pinzetový úchop je už na určitej úrovni. Špendlíky si môžeme aj spočítavať alebo upevňovať nimi priestorovú orientáciu.

Špeciálna učebná pomôcka č. 29: Gaštany

Obrázok 29 Gaštany

Prameň: vlastný archív

Úloha: **Ukladanie gaštanov**

Edukačné ciele: Vymenovať prírodniny. Vložiť gaštan do prázdneho miesta. Rozvíjať jemnú motoriku a koordináciu oko – ruka. Dávať pozor a všimnúť si nedostatky.

Popis použitia pomôcky: Pred žiaka som položila pomôcku. Určili sme si jej obsah. Dovolila som mu sa s gaštanmi pohrať. Potom sme hľadali voľné miesta (medzierky) pre uloženie gaštanov.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- použiť menšie predmety (gombíky, fazuľky),
- použiť menšie medzierky (príloha 3k).

Odporúčania: Pri hľadaní voľných medzierok môže pomôcť aj druhá ruka – prstom si pohľadám voľnú medzierku a gaštan položím k prstu.

Špeciálna učebná pomôcka č. 30: Ukladačka

Obrázok 30 Ukladačky

Prameň: vlastný archív

Úloha: **Vkladanie predmetov**

Edukačné ciele: Rozlíšiť geometrické tvary a farby. Zostaviť obrázok. Vyjadriť prosbu o pomoc v prípade potreby.

Popis použitia pomôcky: Pred žiaka som položila súbor ukladačiek. Po chvíli vnímania som ho vyzvala k výberu jednej úlohy. Porozprávali sme sa o obrázku, určili tvary a farby. Pomôcku som rozložila a žiakovou úlohou bolo ju poskladať.

Zvyšovanie náročnosti úlohy:

- vkladat' náročnejšie pravidelné tvary (hviezdičky, srdiečka, kosoštvorce, viacuholníky), (príloha 2g)
- vkladat' nerovnomerné tvary (príloha 3l).

Odporúčania: Ak má žiak problémy s úchopom vkladanych tvarov, pripevníme na ne úchytky (napríklad prišijeme gombíky alebo prilepíme koráliky).

Hru a prácu s uvedenými pomôckami žiaci obľubujú, pretože nie sú pre nich zdrojom neúspechu a frustrácie, naopak, vždy sa na „prácu“ tešia a chcú v nej byť úspešní. Dokonca niektoré úlohy považujú za relaxačné a majú pre nich terapeutický účinok. A tak moje špeciálne učebné pomôcky považujem nielen za prostriedky na dosahovanie edukačných cieľov, ale aj za prostriedky k našim možno na pohľad malým, no pre nás neskutočne obrovským spoločným úspechom.

ZÁVER

Práca učiteľa v C variante špeciálnej základnej školy je veľmi náročná vzhľadom na rôznorodosť postihnutých žiakov, ich osobností, odlišnosti ich vývinovej a vedomostnej úrovne, schopností a zručností, ako aj rozdielnosti v momentálnej disponovanosti jednotlivcov pre prácu. Je náročné pracovať v triede takýchto rozdielnych žiakov individuálne. Sklíbiť rôzne formy vyučovania a zároveň naplňať individuálne potreby žiakov nám pomáhajú špeciálne učebné pomôcky.

Touto prácou som prezentovala svoje špeciálne učebné pomôcky pre žiakov na predmetovej komunikačnej úrovni, ktoré každodenne využívam pri individuálnej interakcii so žiakom, ako aj prostriedok samostatnej práce žiaka. Svojpomocne vyrobené pomôcky som vytvárala z rôznych odpadových materiálov (plastové fľaše, vrchnáky, dózy, jogurtové obaly, škatuľky) a z prírodných materiálov (gaštany, žalude, orechy, šišky), ktoré som nazbierala spolu so žiakmi v rámci vychádzok. Farebnosť a trvácnosť pomôcok som dosiahla farebnými lepiacimi páskami a samolepiacimi fóliami. Hračky, gombíky, koráliky a iné drobnosti som našla v second-handovom výpredaji. Finančná nenáročnosť pomôcok ma stále motivuje k novým nápadom a vylepšeniam.

V práci som uviedla aj návod, ako s pomôckami pracovať. Zámerne som neuviedla ročník pre uplatňovanie jednotlivých úloh, ani časovú dotáciu na ich splnenie, pretože individuálne schopnosti a výkony žiakov C variantu sa nedajú zaškatuľkovať do noriem.

Aj keď chuť do učenia v našich triedach je obrovská, predsa nezabúdajme na účinnú motiváciu a pozitívne hodnotenie, ktoré zvyšujú efektivitu práce žiakov. No a v neposlednom rade, vytvárajme v triede optimálnu klímu, v ktorej sa my všetci budeme cítiť príjemne.

Prajem nám všetkým, aby sme dokázali našich žiakov nielen „rybami nakrmiť“, ale ich aj naučiť tie „ryby chytať“.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. BAJO, I., VAŠEK, Š. 1994. Pedagogika mentálne postihnutých. Sapiaientia, Bratislava. 1994. ISBN: 80-967180-1-0
2. HABŠUDOVÁ, M. 2001. Špeciálne pomôcky. 1. vydanie. Ľubor Šeba, Púchov. 2001. ISBN: 80-968099-4-6
3. OPATŘILOVÁ, D. 2005. Metody práce jedinců s těžkým postižením a více vadami. 1. vydanie. Masarykova Univerzita v Brně, Brno. 2005. ISBN: 80-210-3819-5
4. TUREK, I. 1998. Zvyšovanie efektívnosti vyučovania. 1. vydanie. Združenie pre vzdelávanie EDUKÁCIA, Bratislava. 1998. ISBN: 80-88796-89-X
5. VALENTA, M., MÜLLER, O. 2003. Psychopedie. 2. vydanie. PARTA, Praha. 2004. ISBN: 80-7320-063-5
6. VANČOVÁ, A. 2001. Špecifiká edukácie viacnásobne postihnutých. Edukáciou k integrácii viacnásobne postihnutých detí. Iuventa, Bratislava. 2001. ISBN: 80-88893-73-9
7. VANČOVÁ, A. 2005. Základy pedagogiky mentálne postihnutých. 1. vydanie. Sapiaientia, Bratislava. 2005. ISBN: 80-968797-6-6

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 Špeciálne učebné pomôcky na rozvíjanie komunikačných schopností

Príloha 2 Špeciálne učebné pomôcky na rozvíjanie sociálnych zručností

Príloha 3 Špeciálne učebné pomôcky na pracovné vyučovanie

Príloha 1 Špeciálne učebné pomôcky na rozvíjanie komunikačných schopností

1a Priestor pre samostatnú prácu upravený pre praváka

Prameň: vlastný archív

1b Triedenie gaštanov a žaluďov na predmetovo – obrázkovej úrovni

Prameň: vlastný archív

1c Kindervajíčka naplnené fazuľou, ryžou a soľou

Prameň: vlastný archív

Príloha 2 Špeciálne učebné pomôcky na rozvíjanie sociálnych zručností

2a Prekladanie gaštanov lyžicou do fľaše s úzkym hrdlom

Prameň: vlastný archív

2b Triedenie štyroch farieb

2c Triedenie piatich farieb

Prameň: vlastný archív

2d Triedenie ôsmich farieb

2e Triedenie farebných odličňov

Prameň: vlastný archív

2f Skladačka geometrických tvarov

2g Ukladačka geometrických tvarov

Prameň: vlastný archív

Príloha 3 Špeciálne učebné pomôcky na pracovné vyučovanie

3a Šnurovačka Syr

3b Šnurovačka Ježko
Prameň: vlastný archív

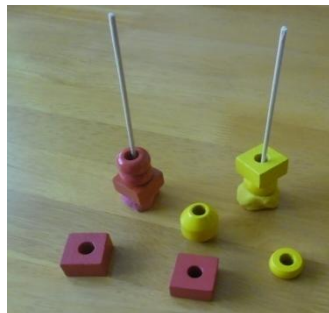
3c Vkladanie kolíčkov do štvorca

3d Vkladanie kolíčkov do trojuholníku
Prameň: vlastný archív

3e Zatváranie fliaš

3f Navliekanie na špajľu
Prameň: vlastný archív

3g Zatĺkačka

Prameň: <https://www.google.sk/search?hl>

3h Klinčeková zatĺkačka

Prameň: vlastný archív

3i Ukladanie vrchnákov do radov

3j Ukladanie vrchnákov

Prameň: vlastný archív

3k Ukladanie fazuliek

3l Vkladačka

Prameň: vlastný archív